

Teorija i praksa duhovnog razlučivanja

Roko PRKAČIN*

Sažetak

Duhovno razlučivanje, kao metoda prosuđivanja u svjetlu vjere, dio je biblijske duhovnosti. Sama metoda duhovnog razlučivanja je uključena u tradicionalnu metodu »raspoznavanje duhova«, ali se s njome ne izjednačuje. U članku se pokazuju povijesno–biblijski temelji duhovnog razlučivanja i njegov duhovno–teološki razvitak. Dok u Starom zavjetu susrećemo njegove tragove, u Novom zavjetu je razvijena njegova teorija i praksa. Duhovno razlučivanje se ravna prema spoznaji razuma koji je prosvjetljen vjerom i pomognut djelovanjem Duha Svetoga. Ono je posve duhovno jer se sve odvija pod vodstvom Duha Svetog i prosuđuje u svjetlu vjerskih vrednota. Duhovno razlučivanje je pravo umijeće duhovnog života i istinita molitva pod vodstvom Duha Svetoga.

Ono se obavlja u prvom redu kroz osobnu molitvu. A cilj je svakog duhovnog razlučivanja traženje Božje volje, kada je nejasna i neodređena, primjerice u traženju zvanja. Njegovi su objektivni kriteriji Sveto pismo i nauk Crkve, dok su subjektivni uvjeti: duhovna sloboda, pristajanje uz Riječ Božju, spremnost na promjene, doživljaji duhovnih utjeha i suhoća. A proces duhovnog razlučivanja obavlja se u klimi evanđeoskih istina kao što su: istina, vjera, odgovornost i ljubav. Uistinu je duhovno razlučivanje, prema Drugome vatikanskom saboru, privilegirano sredstvo traženja Božje volje i u našem vremenu.

Uvod

Stvoritelj je ucijepio razlučivanje dobra i zla u ljudsku narav. Po tom prirodnom zakonu čovjek treba činiti dobro, a izbjegavati zlo. Čovjek je sposoban razlučiti dobro i zlo, te svjesno i slobodno, uz pomoć vjere, dobro prihvatiti, a zlo odbaciti. Upravo je manjak razlučivanja dobra i zla doveo prve ljude do najveće tragedije čovječanstva.

Duhovno razlučivanje je jedno prosuđivanje u svjetlu vjere i uz pomoć Duha Svetoga. Ono se svrstava u tradicionalnu metodu »razlučivanje duhova«, ali se s njome ne izjednačuje. Tema duhovnog razlučivanja je izrazito biblijska. Ono postaje prikladna metoda otkrivanja znakova Božje volje, tamo gdje ona nije određena niti jasna, te velika pomoć za kršćanski duhovni život.

* Dr. sc. Roko Prkačin, »Centro Ezio Aletti«, Rim.

Kršćanska tradicija, nadahnutu Božjom riječi, razvila je »razlučivanje duhova« kao metodu duhovnog življenja i djelovanja. Tako ga susrećemo u prvim duhovnim spisima Crkve¹; kod crkvenih otaca, kao što su sv. Ignacije Antiohijski († oko 107.) i sv. Augustin (354.–430.); prakticiraju ga pustinjaci i monasi, poput sv. Antuna pustinjaka (251.–357.); opisuju ga crkveni pisci, primjerice Origen (185.–255.) i Diadoco di Fotice († oko 484.); osnivači redova, poput sv. Bazilija (329.–379.), sv. Benedikta (480.–547.) te sv. Ignacije Lojolski (1491.–1556.) koji piše »Pravila za raspoznavanje duhova«², uključuju ga u svoja Pravila. Duhovno razlučivanje pak, kao način postupanja i prosuđivanja, posebno se ustalio u govoru Crkve nakon Drugog vatikanskog sabora, premda od početka pripada njezinoj duhovnoj tradiciji. O temi duhovnog razlučivanja postoji obilna literatura.³

U duhovnom razlučivanju nema nikakve automatske metode niti ikakve magičnosti. No moguće je, uz poniznu molitvu za pomoć Božju, doći do moralne sigurnosti. Pitamo se: u čemu su biblijski temelji duhovnog razlučivanja; kakvo ono ima značenje; u čemu je osobno duhovno razlučivanje; kakvo je značenje zajedničkog duhovnog razlučivanja te kakva je suvremena primjena duhovnog razlučivanja?

1. Biblijski temelji duhovnog razlučivanja

Duhovno razlučivanje kao dio kršćanske duhovnosti nalazi svoj glavni izvor u Bibliji. Konkretno tragove duhovnog razlučivanja susrećemo u Starom zavjetu, dok se u Novom zavjetu pokazuje njegova teorija i konkretna praksa, bilo kao duhovno razlučivanje, bilo kao »raspoznavanje duhova«.

1.1. Stari zavjet

Stari zavjet⁴ ne pozna izraze kao što su »duhovno razlučivanje« i »raspoznavanje duhova«. No ima dosta primjera gdje se primjenjuje duhovno razlučivanje. Tako Jahve stavlja Adama pred jedan izbor (usp. Post 2, 17); Božji poziv nuka Kajina da izabere dobro, a ne zlo (usp. Post 4, 6); Abraham naslućuje što od njega Bog

1 »Nije svaki, koji govori u duhu, prorok, nego samo ako ima Gospodinov način života« (*Didache*, XI, 8); »Pravi duh mistične milosti, koji 'dolazi odozgo', a ne odozdo od naravi i đavla, potiče čovjeka da se mirno, jednostavno i ponizno uključi u Crkvu« (*Pastor Hermae*, Mandatum XI, 7/8).

2 LOJOLSKI, Ignacije, *Duhovne vježbe*, Zagreb: FTI, 1998, br. 313–336.

3 Usp. RUPNIK, Marko Ivan, *Il discernimento, prima parte: verso il gusto di Dio*, Roma: Lipa, 2000; RUPNIK, Marko Ivan, *Il discernimento, parte seconda: Come rimanere con Cristo*, Roma: Lipa, 2001; JURADO, Manuel Ruiz, *El discernimiento espiritual*, Madrid: BAC, 1994; SCHIAVONE, Pietro, *Il discernimento evangelico oggi*, Messina: ESSUR— Roma: CIS, 1988; TONER, Jules J., *A commentary on saint Ignatius' Rules for the discernment of spirit*, St. Louis: The Institute of Jesuit Sources, 1981; TONER, Jules J., *Discerning God's Will*, St. Louis: The Institute of Jesuit Sources, 1991; MEGUERDITCHIAN, Noémie, *Entrer dans un discernement spirituel*, Paris: Desclée de Brouwer, 1998; FAUSTI, Silvano, *Occasione o tentazione*, Milano: Ancora, 2001.

4 Usp. GUILLET, Jacques, *Discernement des esprits*, u: *Dictionnaire de Spiritualité, III*, Paris: Beauchesne, 1957, 1222–1231.

traži i to čini (Post 12, 4). Svi ti biblijski izbori su praćeni nekom tajnovitošću i ne daje se nikakvo opravdanje za njih. To su ustvari pozivi na vjeru, koja je povezana s tim duhovnim iskustvom. To nije samo izbor sa strane Božje nego je to i jedno razlučivanje sa strane izabrane osobe.

Uz te pozive Božjeg Duha javlja se i drugi zov, zov grijeha, koji kadkad dolazi iz ljudskog srca (usp. Post 4, 7), a ponekad od sotonskog duha (usp. Post 3). Tako se čovjek nalazi u velikoj nejasnoći: Bog poziva na nutarnji i duhovni način; sotona nudi svoje planove posredno i uvijeno; čovjek je nemoćan da shvati svoje srce i odvagne posljedice svojih čina (usp. Izl 32, 21). Čovjek je ustvari razdijeljen između dva zova koje razaznaje u sebi. Za njega izabrati ne znači samo nešto učiniti nego i razlučiti odakle dolazi taj poticaj.

Uz to riječ »duh« u Bibliji ponekad je sredstvo za tumačenje tajnovitih sukoba oko čovjeka. Iako je čovjek slobodan, često ga pokreću neke nutarnje sile. Biblija označuje »duhove« kao izvor tih neobičnih pojava u čovjeku. Neki »duhovi« su zli: »duh ljubomore« (Br 5, 14), koji uzrokuje krizu kod Šaula protiv Davida (1 Sam 16, 14); »duh razdora« (Suci 9, 23), koji je pobunio stanovnike Šekema protiv kralja Abimeleka; »duh obamrlosti« (Iz 29, 10), koji vodi lažne proroke... A drugi »duhovi« čine dobro: »dobar duh« je na Mojsiju i sedamdesetorici starješina (Br 11, 17. 25); »duh Jahvin« side na Šaula (1 Sam 11, 6); »duh Jahvin bijaše odstupio od Šaula, a jedan zao duh od Jahve stao ga je salijetati« (1 Sam 16, 14). Dva duha dolaze od Boga, ali na različiti način, tj. zlu duhu je dopušteno da napastuje, a dobri duh povezuje s Bogom. Na taj način se ostvaruje jedno razlučivanje.⁵

Potreba duhovnog razlučivanja, prema porukama proroka, preporuča se cijelom izrealskom narodu, a posebno njegovim vođama zbog lažnih proroka koji se suprotstavljaju riječi Jahvinoj. Valja se držati određenih kriterija kako bi se moglo istinito razlučiti. Tako prorok Jeremija iznosi da je proroštvo o nesreći istinito čim se navijesti, dok je proroštvo o dobru potvrđeno tek kad se ostvari (usp. Jer 28, 8–9). Pravi prorok predlaže često znakove koji se ostvaruju i potvrđuju da govori u ime Božje (1 Sam 2, 34). Izvođenje neobičnog događaja na riječ proroka nije dovoljno za vjerodostojnost proroka ako mu je nauka u sukobu s vjerom i ako mu život nije primjeren (usp. Jer 23, 14). Ako se opravdava svojim zvanjem od Boga, dobri je prorok (usp. Am 7, 14–15), a lažni je prorok ako proriče radi popularnosti ili opravdava grijeha naroda.

U Mudrosnim knjigama⁶ se zatim iznosi jedno razlučivanje duhova. One su, naime, napisane kako bi se razlikovao put mudrosti i put ludosti, put pravednika i onaj nepravednika. Bezbožnici ne znaju »tajna Božjih« (Mudr 2, 22) jer oni pripadaju »đavlu« (Mudr 2, 24).

5 Izraelci dovode sve u vezu s Bogom kao prvim uzrokom. Oni isto tako nisu bili skloni dualizmu, zato dva duha dolaze od Boga, ali na različit način. Sam je Šaul, koga je dobar »duh« učinio borcem za Jahvu (1 Sam 11, 6) i zao »duh« tiraninom (1, 16, 14) čovjek koji je hvaljen za junaštvo, a osuđen zbog zavisti.

6 Mudrosnim knjigama se naziva pet knjiga Starog zavjeta, tj. Job, Mudre izreke, Propovjednik, Knjiga Sirahova i knjiga Mudarosti. Njima se pridružuju i Psalmi i Pjesma nad pjesmama.

Na taj način se može reći da Stari zavjet u svojim porukama pretpostavlja i poziva na jedno duhovno razlučivanje u konkretnom životu. Upravo je zadaća proroka da upozore narod na djela Božja i na razlučivanje između Božjih djela spasenja i suprotnih djela propasti.

1.2. *Novi zavjet*

Izraz »raspoznavanje duhova« susrećemo u Poslasticama sv. Pavla i sv. Ivana (1 Kor 12, 10; 1 Iv 4, 1), ali ga nema u Evandeljima⁷. Evandelja ustvari više posvećuju pozornost riječima i djelima Isusa Krista, dok Poslanice, naprotiv, suočene s problemima kršćanskih zajednica, posvećuju više pozornosti principima i teoriji. Tako bi se moglo reći da se duhovno razlučivanje i razlučivanje duhova nalazi življeno u Evandeljima i domišljeno i obrazloženo u Poslasticama.

1.2.1. *Sinoptici*

Iako sinoptička evandelja ne spominju duhovno razlučivanje ni razlučivanje duhova, ona ga pretpostavljaju. Ono je kod vjernih spontano. Tako je Blaženoj Djevici Mariji bilo dovoljno samo da za djela Duha Božjega i ona vjeruje. Ona po vjeri prima začecje Božjeg Sina (usp. Lk 1, 35). A Elizabeta i starac Šimun po djelovanju Duha Svetoga prepoznaju Isusa i razlučuju u njemu djelo Duha (usp. Lk 1, 41; 2, 26). Za razlučivanje je potrebna vjera u Isusa Krista i pomoć Duha Svetoga (usp. Mt 2, 5–6). Tako je Isus od svog početka »znak osporavan« i predmet razlučivanja (Lk 2, 34). Sam je Isus govorio: »Tako svako stablo rađa dobrim plodovima, a nevaljalo stablo rađa plodovima zlim. Ne može dobro stablo donijeti zlih plodova, niti nevaljalo stablo dobrih plodova« (Mt 7, 17–18).

Isusovo se pak djelovanje neprestano zbiva pod utjecajem Duha Svetoga. On ga je »odveo« u pustinju gdje ga je »đavao«⁸ napastovao (Mt 4, 1). Isus se suočio s đavolskim napastima i razotkrio njegove zamke. U ovome je sotonska taktika: najprije je sugerirao Isusu da se naveže na potrebni »kruh« kao isključivo dobro, zatim ga je nukao da proslavi sebe pokazujući svoju moć i slavu te ga konačno nagovarao da zavlada i zagospodari nad drugima. Tako je cilj napasti da Isus stavi sebe u središte, a ne volju Oca nebeskoga. To se ponavlja u svim sotonskim napastima. Krist suprotstavlja Napasniku postupak Božjeg Duha: oslobađati se svake zarobljenosti od prolaznih dobara; Boga slaviti djelima; služiti mu u ovisnosti. To je Kristov put do pobjede nad đavlom. Isusova zadaća je bila da dovodi ljude do razlučivanja različitih putova te da se za Božji put slobodno odlučuju. No to je moguće jedino uz vjeru u Krista uz duhovni život po Duhu. Tako je duhovno razlučivanje otkrivanje tko je Isus i što čini, a tko je pak đavao i kakva su mu djela.

7 Usp. GUILLET, Jacques, *Discernement des esprits*, u: *Dictionnaire de spiritualité*, III, 1232–1247.

8 »Đavao« je tužitelj, klevetnik, neprijatelj ljudske naravi, zao duh, pali andeo, protivnik (hebr. *satan*). Zove se tako jer želi ljude zavesti na put propasti. On se smatra odgovornim, neposredno ili posredno, za sve što se protivi Bogu i Kristu (usp. Mt 13, 39). Poraz đavla bit će znak konačne Kristove pobjede.

Na taj način razlučiti znači otkriti, uz pomoć Duha Svetoga, izvor duhovnog djelovanja koje se u sebi doživljava.

Na Isusu se ispunja ono što su proroci prorekli o Mesiji. U njegovim djelima se očituje prisutnost Duha, koja se objavljuje u proročkim znakovima. Tako kaže Krist: »Podite i javite, što se čuli i vidjeli: slijepi progledaju, hromi hode, gubavi se čiste, gluhi čuju, mrtvi ustaju, siromasima se navješćuje Evanđelje. I blago onomu koji se ne sablazni o mene« (Mt 11, 4–6). Ti znakovi imaju nešto tajnovito za one koji znaju u njima duhovno razlučivati prisutnost Duha i blizinu Božjeg Kraljevstva (usp. Mt 11, 5).

Učenje pak koje Isus iznosi u prisposodobama iziskuje također duhovno razlučivanje — primjerice prisposodoba o »sijaču«, o »zrnu gorušičinu« (Mt 13, 3. 31.). U njima se povrh prirodnih događaja po razlučivanju upoznaju djela Božja. Prisposodoba se ne može shvatiti bez duhovnog razlučivanja. Za one koji uz pomoć vjere znaju čitati zahtjeve Kraljevstva Božjeg, prisposode su svjetlo, a za one koji ne znaju duhovno razlučivati, one su mrtvo slovo.

U Kristovoj Muci se nalazi novi moment raspoznavanja duhova. Ovdje je riječ o duhovnom razlučivanju za one koji vjeruju u Isusa. Tako je sv. Petar po vjeri razlučio i upoznao božanski izvor Isusove misije (usp. Mt 16, 13). No Isus poziva učenike na dublje razlučivanje, budući da su priznali Isusa »Sinom Božjim« (Mt 16, 16), a još ne znaju što to znači. »Otada poče Isus upućivati učenike kako treba da pođe u Jeruzalem, da mnogo pretrpi od starješina, glavarova svećeničkih i pismoznanaca, da bude ubijen i treći dan da uskrsne« (Mt 16, 21). Kad ga je Petar stao odvrćati od svakog križa, Isus mu reče: »Nosi se, sotonu. Sablazan si mi, jer ti nije na pameti što je Božje nego ljudsko« (Mt 16, 23). Petar, pokušavajući spriječiti put kojim Isus ima ići, postaje »sablazan«, te bez daljnega nesvjesno sluga samog sotine jer nije znao razlučivati (Mt 4, 1–10). Tako ovaj događaj objavljuje pravu Isusovu lekciju o raspoznavanju duhova. Budući da je Petar bio zarobljen svojim idejama o Mesiji, nije bio kadar razlučiti djelovanje Duha Božjega.

Konačno, Krist je navijestio vjernima: »Ustat će doista lažni Krist i lažni proroci i tvorit će znamenja i čudesa, da, bude li moguće, zavedu izabrane. Vi, dakle budite na oprezu!« (Mk 13, 21). Eto potrebe za duhovnim razlučivanjem. Valja imati na pameti evanđeoska mjerila za razlučivanje.

1.2.2. *Sv. Pavao*

Iako Pavao navodi »razlučivanje duhova« kao posebni dar (1 Kor 12, 10), ipak ga sustavno ne razrađuje, već ga konkretno primjenjuje. Tako ga primjenjuje na kršćanski život i pokazuje svu njegovu karizmatičnost te konačno vjernicima pruža jasne kriterije za primjenu razlučivanja u konkretnim situacijama života.⁹

⁹ Usp. GUILLET, Jacques, *Discernement*, nav. dj., 1238–1243.

1.2.2.1. Kršćani

Kršćanski život iziskuje jedno razlučivanje¹⁰, osobito u »spoznaji Boga« (Rim 1, 28) i traženju njegove »volje« (Rim 1, 18). A razlučiti djelovanje Božje od drugih duhovnih djelovanja uvijek znači uočiti znakove Božje volje o čovjeku. Razlučivanje u stvarnosti znači da je osoba kadra, uz pomoć Duha Svetoga, uočiti znakove Božje volje i protumačiti ih u svjetlu vjere. To je jedna sposobnost da se u određenoj situaciji preuzme moralna odluka u skladu s Evanđeljem. Radi se o moralnom stavu vjere, po kojem se u prvom redu traži ono što je Božja volja s obzirom na osobu ili s obzirom na zajednicu.¹¹

Da bi bio sposoban razlučivati ono što je volja Božja, kršćanin treba ispunjavati određene uvjete. U tome smislu neki su Pavlovi tekstovi upravo ključni za razlučivanje jer nam pokazuju u čemu je bit duhovnog razlučivanja.

»Ne suobličujte se ovom svijetu, nego se preobrazujte obnavljanjem svoje pameti, da možete razabirati, što je volja Božja, što li je dobro, Bogu milo, savršeno« (Rim 12, 2). A »razabirati« znači uočavati znakove Božje volje i razlučivati ih od suprotnih znakova. To je duhovni put traženja Božje volje u svjetlu vjere.

»Sve provjeravajte: dobro zadržite, svake se sjene zla klonite...« Zato ne budite nerazumni, nego shvatite što je volja Gospodnja« (1 Sol 5, 21–22; Ef 5, 17). Da bi se moglo »dobro«, koje je Božji dar, tražiti i »zlo«, koje nije od Boga, odbaciti — potrebno je razlučivanje. Ono je upravo jedna jaka težnja prema dobru. »Dobro« se pak izjednačuje s Božjom voljom, koju kršćanin treba uvijek tražiti i prihvaćati. Tako Božjoj volji odgovara ono što se podudara s Božjim planovima, što cjelovito unapređuje čovjeka i dovodi ga do toga da živi po zapovijedi ljubavi. To je od dobrog duha, a ono što ga zatvara u sebe i dijeli od drugih, od zlog je duha. Bog može objaviti svoju volju izravno, kao što je objavio sv. Pavlu (usp. Dj 9, 3). No, redoviti je put traženja Božje volje, kada nije određena, po znakovima koji se upoznaju uz pomoć duhovnog razlučivanja.¹²

»Da ljubav vaša sve više i više raste u spoznanju i potpunu pronicanju, te možete prosuditi što je najbolje« (Fil 1, 9–10). Plod je jače ljubavi spoznaja i razlučivanje »onoga što je bolje« (Rim 2, 18). Snaga razlučivanja raste s rastom ljubavi. Tako je razlučivanje više nego općenito pristajanje uz nešto, ono je jaki doživljaj budnosti i zrelosti koji osposobljuje kršćane za čvrstu odgovornost.

»Da više ne budete nejačad kojom se valovi poigravaju i koje goni vjetar nauka u ovom kockanju, u lukavosti što put krči zabludi. Nego istinujući u ljubavi, da poradimo te sve uzraste u njega, koji je glava, Krist« (Ef 4, 14–15). Ova duhovna

10 Septuaginta »razlučivanje« kod sv. Pavla, s izvedenicama, prevodi glagolom *dokimazein* što znači iskušati, izabrati, očistiti, razlučiti ono što je autentično od onoga što nije. Uz to u Novom zavjetu za razlučivanje služi glagol *diakrinein*, razdvojiti, razlučiti, istaknuti (1 Kor 4, 7), vrednovati osobu (1 Kor 11, 31). (usp. TERRIEN, Gérard, *Le discernement dans les écrits paulines*, Paris: Librairie Lecoffre, 1973, 9)

11 Usp. TERRIEN, Gérard, nav. dj., 60.

12 Usp. BARBAGLIO, Giuseppe, *Lettere di san Paolo*, Roma: Borla, 1980, 468.

snaga zrelog kršćanina nije samo od ljudskog razlučivanja nego od Duha Svetoga, koji objavljuje božanske tajne. Razlučivanje postaje duhovno po djelovanju Duha. Po njemu i kršćani postaju duhovno zreli.

1.2.2.2. »Razlučivanje duhova«

Da na čovjeka mogu utjecati razni duhovi, svjedoči nam Sv. pismo. Tako je npr. Krista »odveo« Duh Sveti u pustinju gdje ga je »kušao« Sotona (Mt 4, 1); u pripodobi o »kukolju« Isus iznosi, kako je čovjek posijao »dobro sjeme na svojoj njivi... dođe njegov neprijatelj, posije posred žita kukolj i ode« (Mt, 13, 24–25). Također Sv. pismo predstavlja đavla »kao čovjekoubojicu od početka«, »kao lašca i oca laži« (Iv 8, 44), kao varalicu koji se »prerušuje u anđela svjetla« (2 Kor 11, 14). Djelovanje pak duhova čovjek doživljava u svojim mislima i osjećajima. I tu je potrebno duhovno razlučivanje.

Sv. Pavao govori o posebnom Božjem daru ili karizmi »razlučivanja duhova« (1 Kor 12, 10). To znači da se razlučuje izvor nutarnjih pokreta, koje čovjek doživljava u mislima i osjećajima. Radi se, dakle, o duhovnom djelovanju suprotnih duhova koje čovjek u sebi doživljava. I dar razlučivanja je posebna milost po kojoj se jasnije i sigurnije razlučuje podrijetlo duhovnih utjecaja koje čovjek može imati.

Posebni dar »razlučivanja duhova« daje pronicljivost i sposobnost otkrivanja tajni srdaca te sigurnost i vidovitost. Po sebi ne donosi nikakve vanjske izvanrednosti. Karizmatski dar razlučivanja duhova raste uzajamno s ljudskim naporom, posebno s razboritošću i znanjem. Ovaj dar jača razum i volju te sposobnosti znanja, shvaćanja i izbora. Tako on postaje dar konkretne osobe i njezinog djelovanja.

Važno je istaknuti da dar razlučivanja duhova ne daje nikakvu nepogrešivost u spoznaji. Zbog ljudskih ograničenosti, naime, uvijek ostaje mogućnost nekog propusta. No unatoč svim ograničenostima, može se postići moralna sigurnost u spoznaji s obzirom na podrijetlo duhovnog djelovanja na čovjeka.

1.2.2.3. *Kriteriji razlučivanja*

Sv. Pavao nije skupio kriterije razlučivanja u neku cjelinu, nego ih je praktički primjenjivao. Oni se nalaze razasuti po Poslanicama. Ti kriterij su sljedeći:

- a) Dobar i zao duh se poznaju po plodovima: »A očita su djela tijela. To su: bludnost, nečistoća, razvratnost, idolopoklonstvo, vraćanje, neprijateljstva, svađa, ljubomora, srdžbe, spletkarenja, pijančevanja, pijanke i tome slično... Plod je pak Duha: ljubav, radost, mir, velikodušnost, uslužnost, dobrota, vjernost, blagost, uzdržljivost« (Gal 5, 19–22).
- b) Autentični duhovni darovi su oni koji »izgrađuju« Crkvu (1 Kor 14, 4) i koji su na njezinu »korist« (1 Kor 12, 13).
- c) Duh Sveti se očituje po »znakovima i čudesima i silnim djelima« (2 Kor 12, 12).
- d) Sukladnost posebnih darova Božjih sa zajedničkim učenjem Crkve (usp. 1 Kor 14, 37–38; 15, 3–8).

- e) Mir, kako nutarnji tako i vanjski, redovito prati izvanredne darove Božje (usp. 1 Kor 14, 32; Rim 14, 17–18).
- f) Djelotvorna ljubav prema Bogu i ljudima veliki je znak Duha Svetog. Što se više živi po Kristovoj zapovijedi ljubavi, postaje se osjetljiviji za poticaje Duha. Plod sve jače ljubavi je spoznaja i razlučivanje »onog što je bolje« (Rim 2, 18). Ljubav je kao neki »instinkt« duhovnog razlučivanja.
- g) Odnos prema Isusu Kristu je temeljni kriterij razlučivanja. »Nitko, tko u Duhu Božjem govori ne kaže: Prokletstvo Isusu. I nitko ne može reći: »Gospodin Isus«, osim u Duhu Svetom« (1 Kor 12, 3).

1.3.3. Sv. Ivan

Kako u Evandjelju, tako i u Prvoj poslanici, sv. Ivan iznosi razlučivanje duhova na svojstven način. Dok u Evandjelju spominje potrebu razlučivanja i djelotvorno ga pokazuje, u Poslanici opisuje samo razlučivanje duhova i daje neka pravila za nj.¹³

1.3.3.1. *Evandjelje sv. Ivana*

Sv. Ivan piše: »Tko je od Boga, riječ Božju sluša, vi zato ne slušate, jer niste od Boga« (Iv 8, 44). Tako se pred Kristom ljudi dijele. On je uistinu kriterij razlučivanja. Oni koji pristaju uz Isusa su oni koje mu je dao »Otac« nebeski i u kojima on po milosti djeluje (Iv 6, 29. 44). Oni pak koji preziru njegov govor, čine djela svoga »oca đavla« (Iv 8, 44). Tako sv. Ivan iznosi glavni kriterij svih razlučivanja, tj. odnos prema Isusu Kristu. Ujedno obvezuje svoje vjerne da se pitaju kojem se duhu pokoravaju.

Poput sinoptika i sv. Ivan vidi u Muci Isusovoj jednu objavu razlučivanja. U osudi i smrti Kristovoj otkriva se odgovornost svakog pojedinca, tj. Pilata, Židova, Jude... i Sotone, koji je to nadahnuo (usp. Iv 6, 71; 8, 44; 13, 2). Iako je Sotona sve pokrenuo protiv Isusa, pokazuje se da mu »ne može ništa« (Iv 14, 30) i da je pobijeden u času kad je mislio pobijediti (usp. Iv 12, 31). Isusova Muka pokazuje putove Sotone i njihove svršetke, ali isto tako očituje putove Duha koji vodi Isusa. Tako se u Kristovoj smrti djelotvorno pokazuje razlučivanje duhova.

Dok je Isus u govoru nakon Posljednje večere navijestio dar Duha, ustvari je postavio bitno pravilo duhovnog razlučivanja. Duh Sveti će biti izvor snage i odvažnosti, on će biti branitelj i osposobit će učenike za svjedoke (Iv 15, 26; 16, 8). Duh Sveti će biti i glavni pomoćnik vjernima u duhovnom razlučivanju. Na taj način kao mjerilo razlučivanja, prema evandjelju sv. Ivana, ostaje vjernost utjelovljenoj Riječi i njegovom kraljevstvu. Ta se pak vjernost posebno očituje u djelotvornoj ljubavi. »Po ovome će svi znati da ste moji učenici: ako budete imali ljubavi jedni za druge« (Iv 13, 35).

13 Usp. GILLET, Jaques, *Discernement*, nav. dj., 1244–1247.

1.3.3.2. Prva poslanica sv. Ivana

Što se tiče razlučivanja u Prvoj Ivanovoj poslanici, ona se nadovezuje na Ivanovo evanđelje.

Pokazuje se da uvjeti života Crkve očituju uvjete iz života Kristova. Sotona širi laži preko svojih slugu i što se dogodilo u Isusovoj smrti, to se ponavlja u heretičkim nijekanjima (usp. 1 Iv 2, 22).

U Poslanici se zatim iznose neka pravila razlučivanja koja se odnose na Isusa Krista:

- a) Duhovno iskustvo, koje vjernici mogu imati nije samo po sebi ispravno jer može biti lažno. Postoje, naime, različiti duhovi. Kršćanin ne smije naivno prihvatiti nutarnje pokrete i govore, poticaje i viđenja koja dolaze od duhova, nego ih valja kritički provjeriti. »Ljubljeni, ne vjerujte svakom duhu, nego provjeravajte duhove, jesu li od Boga, jer su mnogi lažni proroci izišli u svijet« (1 Iv 4, 1). Treba se osigurati da oni koji se pozivaju na Duha Božjega, nisu potaknuti od svjetovnog ili sotonskog duha. Prepoznat će ih se po njihovim plodovima (usp. Mt 7, 15–20), po njihovim postupcima (usp. 1 Iv 2, 3–6) i po onome što govore o Kristu (1 Iv 2–3). I Crkva, kojoj je Isus ostavio dar razlučivanja, treba u sumnjama prosuditi (usp. 1 Iv 2, 6).
- b) Postoji duhovno iskustvo Duha Svetoga koji se daje vjernima: »I po ovom znamo da on ostaje u nama: po Duhu kojega nam je dao« (1 Iv 3, 24); »Po ovom znamo da ostajemo u njemu i on u nama« (1 Iv 4, 13). Upravo po djelovanju Duha Svetog uspostavlja se nutarnja komunikacija s Bogom i daje duhovna pomoć u duhovnom razlučivanju.
- c) Duhovno iskustvo Duha je »pomazanje«. Ono označuje jedno nutarnje posjedovanje koje upravo prožima osobu: »A vi imate pomazanje od Svetoga i znanje svi imate« (1 Iv 2, 20). Duh Sveti je Isusov dar vjernicima (usp. 1 Iv 3, 24), on ih poučava u svemu, po njemu riječi Isusove »duh su i život« (Iv 6, 63). Po njemu razlučivanje postaje istinito.
- d) Bitna oznaka duhovnog iskustva Duha je sigurnost pred Bogom: »U ovom je savršenstvo naše uzajamne ljubavi: imamo pouzdanje na Sudnji dan... Straha u ljubavi nema, nego savršena ljubav izgoni strah; jer strah je muka i tko se boji nije savršen u ljubavi« (1 Iv 4, 17–18). Po Duhu se postiže i sigurnost u razlučivanju.
- e) Duhovni doživljaj Duha posvećuje i svjedoči, no nikad se ne protivi evanđeoskim vrednotama, niti sakramentima, niti javnom nauku Crkve: »I Duh je koji svjedoči, jer Duh je istina... Ako primamo svjedočanstvo ljudi, svjedočanstvo je Božje veće« (1 Iv 5, 7–9).
- f) Duhovno iskustvo Duha se slaže sa službenom naukom Crkve. On pomaže da se učenje Crkve bolje shvati: »Ako u vama ostane što čuste od početka i vi ćete ostati u Sinu i Ocu« (1 Iv 3, 24).
- g) Iskustvo Duha Svetoga je neodvojivo od prakse zapovijedi Božjih i bratske ljubavi: »I po ovom znamo da ga poznajemo, ako zapovijedi njegove čuvamo« (1 Iv 2, 3). A zapovijedi su Božje: »Da vjerujemo u ime Sina njegovog,

Isusa Krista i da ljubimo jedni druge« (1 Iv 3, 23). To je pravi kriterij za duhovno razlučivanje: »Po ovom se raspoznaju djeca Božja i djeca đavol-ska: tko god ne čini pravde i tko ne ljubi brata, nije od Boga« (1 Iv 3, 10).

Na taj način sv. Ivan uistinu pokazuje u Evandelju potrebu razlučivanja. A u svojoj prvoj poslanici iznosi temeljne kriterije razlučivanja, koji su tako značajni za praksu.

2. Duhovno razlučivanje?

Sama riječ »razlučivanje«¹⁴ u Svetom pismu označuje jedno razdvajanje i ispravno vrednovanje neke stvari. Potrebno je razdvojiti stvari kako bi ih se moglo pravo vrednovati prije nego se donese željena odluka. Takvo razlučivanje može biti naravno i duhovno koje je nadnaravno. Pitamo se u čemu je naravno i duhovno razlučivanje te razlikuje li se duhovno razlučivanje od razlučivanja duhova?¹⁵

2.1. Naravno razlučivanje

Naravno je ono što pripada samoj naravi i što ju ne nadvisuje. Tako u živoj prirodi koja nas okružuje susrećemo neke tragove razlučivanja, koje je vezano uz narav samog bića. Biljke, npr., koje imaju samo vegetativni život, posjeduju prirodnu sposobnost odjeljivanja korisnih od štetnih sastojaka. Kod životinja pak, koje imaju vegetativni i senzitivni život, prisutno je instinktivno razlučivanje. Životinja vođena vlastitim instinktom uzima jednu vrstu hrane, a drugu ostavlja; prepoznaje pripadnike svoje vrste; poznaje svoje gospodare...

Čovjek pak, koji ima duševne moći razuma i slobodne volje, po svojoj naravi ima razumsko razlučivanje. Razum ga treba voditi u razlučivanju misli i osjećaja, a ne slijepi instinkt, trenutačno svidanje i niski porivi. Po razumskom razlučivanju u životu i radu čovjek pokazuje svoj identitet. Po njemu pokazuje da je razumno biće, a ne igračka slijepih sila i predrasuda. Razumskim razlučivanjem čovjek dijeli i vrednuje stvari, odlučuje i sudi, prihvaća i odbacuje. Po njemu čovjek postaje odgovoran za sebe i svoj život. To se razlučivanje, međutim, oslanja na naravne moći i služi se naravnim sposobnostima. Ono se ostvaruje samo na razini ljudske naravi i na razini ljudskog duha, s jednom otvorenosti prema nadnaravnim vrednotama. Na taj način se naravno razlučivanje ne uzdiže iznad čovjekove naravi, niti se služi drugim sredstvima koja ne bi bila na razini ljudske naravi. Zato naravno razlučivanje i ne dopire do duhovno nadnaravne razine, koja se može primiti samo po milosti Isusa Krista. Na taj način »razumsko razlučivanje« ostaje na razini »tijela« i ljudskog duha gdje ima ogromnu vrijednost, no ono kao takvo ne sudje-

14 Grčki glagol *diakrino* znači: razlučiti, raspoznati, razlikovati, (tal. *discernere* odnosno *discernimento*). (Usp. FORZELLINI, Egidio, *Lexicon totius latinitatis*, Patavii 1940, natuknica: *discernere*).

15 Usp. JURADO, Manuel–Ruiz, *Il discernimento spirituale*, Ciniselo Balsamo (Milano): Edizioni San Paolo, 1997, 21–36.

luje na razini božanskog »Duha«, ono nije posve duhovno, kao što su primjerice anđeli (Rim 8, 5).

2.2. Duhovno razlučivanje

Općenito govoreći riječ »duhovno« je analogan pojam, tj. između duhovnih realnosti postoji sličnost i različnost. Duhovno razlučivanje se ostvaruje, prema svjedočanstvu Svetog pisma i vjerskog iskustva, samo po nadnaravnom Božjem daru. Sad se pitamo: u čemu je duhovno razlučivanje i kako se očituje njegova duhovnost?

2.2.1. U čemu je duhovno razlučivanje?

Duhovno razlučivanje je metoda razdvajanja i vrednovanja misli i osjećaja, da bi se saznalo njihovo podrijetlo i moglo odlučiti u skladu s Božjom voljom. Ono znači razdvojiti istinito od lažnog, stvarno od iluzornog — kao što se razdvaja prava novčanica od krive — i dati određeno ime izvoru takvih misli i osjećaja.

Ono se ne postiže na brzinu. Razlučivanje je proces koji redovito uključuje jedno upoznavanje djelovanja, kako mogućih duhovnih pokretača misli i osjećaja tako i duhovnih utjeha i suhoća, koji mogu biti znakovi Božje volje. A ona je uvijek cilj duhovnog razlučivanja. Naime, direktni je cilj duhovnog razlučivanja da se po znakovima otkrije ono što Bog hoće. Bog upravo preko misli i osjećaja u molitvi redovito otkriva čovjeku znakove svoje volje. Treba ih razlučiti od drugih znakova, upoznati i usvojiti. U tom smislu je razlučivanje nenadomjestivo. Na taj način duhovno razlučivanje nije neka tehnička igra na sreću, poput lutrije. Ono je prava umjetnost duhovnog života, ono je molitva u kojoj se, uz pomoć milosti, ulazi u dijalog s Bogom i prepoznaje njegov plan za konkretni život.

Duhovno razlučivanje po sebi može biti karizma, tj. izvanredni Božji dar po kojem se prima posebna spoznaja s obzirom na razlučivanje. Tu karizmu prati potpuna sigurnost s obzirom na predmet razlučivanja. A drugi način duhovnog razlučivanja je stečeno. Ono se postiže uz redovitu milost Božju i uz određena pravila Svetog pisma, Crkve, iskustva svetaca i vlastite spoznaje. Redovito ga prati moralna sigurnost u predmetu razlučivanja. A stečeno duhovno razlučivanje pak može biti osobno — kada ga čini pojedina osoba kroz molitvu, s obzirom na određeni predmet razlučivanja — i zajedničko, ukoliko ga čini jedna skupina vjernih ili duhovna zajednica, s obzirom na neki zajednički predmet razlučivanja.

2.2.2. Po čemu je razlučivanje duhovno?

U kršćanskom životu je duhovno ono što nastaje po djelovanju Duha Svetoga, npr. kršćanin po krštenju postaje duhovno »dijete Božje« (Rim 8, 17). Duh Sveti je istinsko počelo duhovnog života po milosti Kristovoj (usp. Rim 5, 5). Tako razlučivanje postaje duhovno kada se ostvaruje uz djelovanje i pomoć Duha Svetoga. On djeluje kao unutarnji učitelj i pomoćnik u upoznavanju istine u razlučivanju.

Sam Isus je obećao poslati Duha Svetog svojim učenicima: »I ja ću moliti Oca i on će vam dati drugog Branitelja, da bude s vama zauvijek: Duh Istine, kojega svijet ne može primiti, jer ga ne vidi i ne poznaje« (Iv 14, 15–17). To je prvo obećanje Isusovo koje se je ostvarilo u vjernima. U duhovnom razlučivanju je glavni pokretač i pomoćnik Duh Sveti. Treba se pouzdati u Duha koji pomaže upoznati Istinu. Duh će ustvari nastaviti djelo Kristovo. »Branitelj–Duh Sveti koga će Otac poslati u moje ime, poučavat će vas u svemu i dozivati vam u pamet sve što vam ja rekoh« (Iv 14, 25). Tako Isus kaže, da neće reći sve stvari. To će dovršiti Duh, s kojim treba surađivati i biti mu poučljiv.

Također će Duh Sveti davati svjedočanstvo. »A kada dođe Branitelj koga ću vam poslati od Oca, Duha Istine, koji od Oca izlazi, On će svjedočiti za mene« (Iv 15, 26). Duh će svjedočiti za Isusa. On će i vjernike učiniti svjedocima i pomagati da kršćanske zajednice žive Kristovim duhom.

I konačno, Duh Sveti će upućivati vjernike u cjelovitu istinu. »Još vam mnogo imam kazati, ali sada ne možete nositi. No, kad dođe On — Duh Istine, upućivat će vas u svu istinu« (Iv 16, 13). Isus je dao istinu, ali nije dao sve ono što slijedi iz istine. Tome će nas poučiti Duh Sveti, što će se ostvarivati i preko znakova vremena koje treba duhovno razlučivati.

Na taj način razlučivanje postaje duhovno po djelovanju i pomaganju Duha Svetoga. On osposobljuje vjerovati u Boga kao Oca i po Njemu se postaje »dijete« Božje« (Rim 8, 4). Kršćanin je duhovan ako živi u povezanosti i u suradnji s njime po vjeri. Tu suradnju s Duhom Svetim treba obnavljati do konca života. Jedino uz njegovu pomoć i uz suradnju s njima može se pravo duhovno razlučivati.

2.3. Razlučivanje duhova?

Sveto pismo nam svjedoči da postoje različiti duhovi koji mogu djelovati na čovjeka. Za kršćanski život je veoma važno da ih se prepoznaje. Sad se pitamo što znači razlučivanje duhova i o kojim je duhovima riječ?

2.3.1. Značenje razlučivanja duhova?

Razlučivanje duhova znači jedno razdvajanje izvora duhovnog djelovanja na naše misli i osjećaje i procjenjivanje po djelima odakle dolaze i što ih pokreće — kako bi se moglo slijediti Božjeg Duha. Ono je ustvari jedan duhovni proces u kojemu se u svjetlu vjere traži podrijetlo duhovnih pojava što na nas djeluju i otkriva kakvo im je značenje.

Kao što se stablo prepoznaje po plodu, tako se duha prepoznaje po djelima. A plodovi su dobrog duha: »ljubav, radost, mir, velikodušnost, uslužnost, dobrotu, vjernost, blagost, uzdržljivost« (Gal 5, 22). A plodovi su »tijela« koje se priklonilo zlom duhu: »bludnost, nečistoća, razvratnost, idolopoklonstvo, vraćanje, neprijateljstva, svađa, ljubomora, srdžbe, spletkarenja, razdori, strančarenja, zavisti, pijančevanja, pijanke, tome slično« (Gal 5, 19–21).

A pojave duhovne naravi, na koje se odnosi razlučivanje duhova, jesu sljedeće:

- a) Nutarnji pokreti u mislima i osjećajima, koji su uzrokovani bilo iznutra bilo izvana. Oni mogu biti npr. poticaji na neko djelo, jače sklonosti, privlačivosti, navike, nukanje, sugestije, jača spoznaja, nadahnuća...
- b) Duhovne utjehe i duhovne suhoće, ukoliko su posebni znakovi, mogu dolaziti sa suprotnih strana. To ovisi o duhovnom stanju osobe.¹⁶
- c) Privatne objave, opsjednuća, duhovne poruke...

2.3.2. Dobri i loši duhovi

Različiti su duhovi, prema Svetom pismu, koji mogu djelovati na čovjeka. Jedni čine dobro i od Boga su, i to su »anđeli« (Dj 5, 19), dok drugi čine zlo, i to su »đavli« (Iv 13, 2). Uz to čovjek ima »dušu« (1 Sol 5, 23), koja je duhovna i slobodna. »Duh« se spominje, također u Bibliji, u prenesenom smislu: »duh razdora« (Suci 9, 23), »duh obamrlosti« (Iz 29, 10). A u duhovnosti se u prenesenom smislu »duhom« nazivaju ljudske težnje, razne navike, mentalitet, način života... Tu biblijsku duhovnost »duha« potvrđuje iskustvo mistika. Primjerice sv. Ignacije Lojolski piše: »Pretpostavljam da su trojake misli u meni i to: jedna moja vlastita, koja potječe od moje slobodne volje i htijenja; a druge dvije što dolaze izvana: jedna od dobrog duha, a druga od zla duha.«¹⁷ Tako možemo govoriti o trostrukom djelovanju »duha« na čovjeka:

- a) Božansko djelovanje potiče volju na dobro, a odvrća od zla te rasvjetljuje razum za istinu i svetost. Bog to može činiti direktno, djelujući na misli i osjećaje čovjeka, ili preko posrednika, što je redovitije, s posebnim milostima.
- b) Sotonsko djelovanje vodi u zlo i grijeh. Đavao djeluje također na misli i osjećaje, ali indirektno, tj. preko tijela, mašte, osjetila jer ne može direktno utjecati na razum i volju. Uglavnom utječe posredno te se »prerušuje u anđela svijetla« (2 Kor 11, 14), samo da odvrati od dobra.
- c) Ljudsko djelovanje koje vodi razum prosvijetljen vjerom u službi je dobra duha. Djelovanje pak ljudsko, vođeno samo sebičnošću i tjelesnošću stavlja se u službu zlu duhu. I ljudsko djelovanje, bilo ono zdravo bilo bolesno, raspoznaje se po djelima i prosuđuje po učincima.

Na taj način razlučivanje duhova se primjenjuje u prvom redu na nutarnje pokrete i nutarnja nadahnuća, kako bi se upoznao njihov izvor i znakovi Božje volje. Ono je po sebi duhovno ako je kao metoda razlučivanja u službi Duha i ako se služi nadnaravnim pomagalima.

2.3.3. Teškoće duhovnog razlučivanja

S obzirom na duhovno razlučivanje, teškoće se mogu javiti bilo na duhovnom bilo na psihičkom području. Jedne i druge nisu male, no nisu nerješive. Upravo one osvjetljuju metodu duhovnog razlučivanja i očituju njegovu potrebu.

16 Usp. LOJOLSKI, Ignacije, *Duhovne vježbe*, Zagreb: Filozofsko–teološki institut Družbe Isusove, 1998, br. 316–317.

17 LOJOLSKI, Ignacije, *Duhovne vježbe*, nav. dj., 32.

3.3.1. *Duhovne teškoće*

- a) Božji Duh redovito djeluje na ljudske misli i osjeća je preko duhovnih pokreta i poticaja, duhovnih utjeha i suhoća, rasyjetljenja i nadahnuća... No tu odmah nastaje zbunjenost i sumnja jer se slični doživljaji mogu javiti od suprotnog »duha« i njegovih suradnika.

Duhovnost nas upućuje na duhovno razlučivanje prema evanđeoskim kriterijima. I sam Isus je imao kušnje i napasti, pa bi bilo neobično da ih nema sljedbenik Kristov. Uz to je važno reći da duhovni život nije duhovna »penzija«, nego »radna obveza« u vjeri, nadi i ljubavi.

- b) Još veća zbunjenost nastaje u samoj osobi kada otkrije podvojenosti i lome u samoj sebi, odakle izviru tolike pobune tijela i neredi u društvu. Sv. Pavao upravo jadikuje: »Zbilja ne razumijem što radim, ta ne činim ono što bih htio, nego što mrzim, to činim« (Rim 7, 14).

Duhovno razlučivanje koje se vrši u svjetlu vjere pomaže nam duhovno prihvatiti da jadikovke sv. Pavla nisu neke osobne žalopojke, nego je to naravno stanje kao posljedica istočnog grijeha. Ujedno nam pomaže da s istim Pavlom upravimo pogled prema »Isusu Kristu« pomoćniku, da ovakav život, jedini koji imamo, duhovno osmislimo i vjerski poboljšamo (Rim 7, 25).

- c) Nije rijetkost da neke osobe očituju neke posebne duhovne darove, npr. privatna viđenja, duhovne poruke i razgovore, ili da pokazuju neke znakove opsjednuća... U takvim slučajevima jedno pravodobno razlučivanje, u svjetlu razuma i vjere, može stvar ponešto razbistriti i pomoći.

O mogućnosti takvih pojava svjedoči nam Crkva, koja je neke svece i svetice koji su imali takve pojave nakon dugog kritičkog razlučivanja proglasila svetim. A isto tako Crkva ima u svojoj duhovnoj praksi obred »egzorcizma« za oslobađanje od »opsjednuća«. Povijest duhovnosti svjedoči kako je upravo na tom području vjerskog djelovanja bilo najviše zabluda i nastranosti. Zato i učitelji duhovnog života pred takvim izvanrednim duhovnim pojavama preporučuju kritičnost i veliku razboritost.¹⁸ A duhovna mudrost preporuča da ona osoba koja treba razvidjeti slučaj, prije svega mora prepoznati je li riječ o normalnoj ili psihički opterećenoj osobi. To je vrlo važno za daljnji postupak prema osobi, kako bi joj se na odgovarajući način pomoglo.

18 Sv. Ignacije Lojolski piše: »Ako se pokažu elementi protivni razumu, zdravoj nauci i moralu, budući da štete i ne koriste, ako bi im se vjerovalo, bila bi neodgovornost i neznanje« (*LOYOLA, Ignazio de, Il messaggio del suo epistolario*, Ed. Enzo Farinella–Angelo Tulumello, Roma: Stella Matutina, 1975, I, 239); Terezija Avilska ističe: »Potrebno je postupati s velikom razboritošću... i ne misliti odmah da se radi o viđenjima, čim ih netko spomene« (S. TERESA D'AVILA, *Mansioni*, VI, 3, 8).

3.3.2. Psihičke teškoće

- a) Budući da se za duhovno razlučivanje traži normalno zdravlje, ne mogu se njime služiti psihički opterećene osobe. U takvim slučajevima valja potražiti stručnu pomoć psihologa.¹⁹
- b) Religiozne opsesije postoje. U religioznim opsesijama se prisilno ponašanje pripisuje nekoj drugoj sili. Osoba se smatra žrtvom tzv. »prisutnosti« u sebi, koja joj oduzima slobodu i sili ju činiti uzastopce ono što ne želi. Na takvu psihološku osnovu se nadograđuju oni vjerski oblici u kojima su sile podijeljenosti i suprotnosti između dobra i zla postale nekontrolirane, pa zato i neodgovorne. Naprotiv, jedna zdrava religioznost postavlja se uravnoteženo između vlastite odgovornosti i slobode. Tamo gdje nema slobode, nema odgovornosti za grijeh i odgovornost je samo utoliko ukoliko se posjeduje sloboda. Upravo ta ravnoteža manjka skrupuloznoj osobi. Zato traži razna djela koja čiste, kako bi smirila tjeskobu zbog grijeha. Sakrament ispovijedi joj postaje sredstvo za smirenje jer udaljuje, ali samo na kratko, prijetnju suda, osude i kazne.
- c) Ispravna duhovna praksa vjerskog života ne može se nikada izjednačavati sa psihičkim oboljenjima u psihologiji, primjerice s neurotičnim opsesijama. Postoji velika razlika, prema duhovnoj teologiji, između opsesivno neurotične osobe i osobe koja je normalno duhovna i vjerna. Razlika se pokazuje u nutarnjoj slobodi: a. Za duhovnu osobu nutarnja sloboda nikad ne dolazi preko nekog vanjskog djela, dok to vrijedi za opsesivno–neurotičnu osobu. b. Ispravno duhovna osoba ne traži neku formulu da bi se osjetila slobodna. Opsesivno–neurotična osoba, ako nešto nije učinjeno kako bi trebalo, ili kako vjeruje da bi trebalo biti učinjeno, ne osjeća se slobodna. c. Za bolesnu osobu je najvažnije da neko djelo bude učinjeno — nije važno s kakvim raspoloženjem. Za duhovnu osobu je sve učinjeno iz ljubavi i bez prisile, a raspoloženje osobe je važnije nego činiti ili ne činiti.
- d) Opetovanost djela za opsesivno–neurotičnu osobu ima gotovo apsolutnu vrijednost. Time se želi osigurati od kazne i grijeha, ali to ne oslobađa. A za duhovnu osobu opetovanost djela ima smisao samo u djelima ljubavi prema Bogu i bližnjemu. Tako je ustvari u opsesivno–neurotičnoj osobi skrajnja nesigurnost, dok je u normalno pobožnoj osobi, uz razne teškoće koje može imati, pouzdana sigurnost pobožnog kršćanina.

Tako psihologija kao znanost o čovjeku i njegovom psihičkom zdravlju u velikoj mjeri može koristiti duhovnoj teologiji, ukoliko svojim medicinskim metodama sigurnije otkriva duševne smetnje i pruža djelotvornu pomoć. Bitno je da svaka disciplina sačuva svoj identitet.

19 Usp. PACCIOLO, Aureliano, *Ossessione e nevrosi ossessivo coata*; u: *Dizionario di Mistica*, Libreria editrice Vaticana, 1998, 939–940.

3. *Osobno duhovno razlučivanje*

Duhovno razlučivanje može biti osobno i zajedničko. Iako su to dva različita načina duhovnog razlučivanja, oni nisu odvojeni, nego su povezani u praksi. Sad se, međutim, pitamo u čemu je osobno duhovno razlučivanje i kako se može primijeniti u kršćanskom životu?

3.1. *U čemu je osobno duhovno razlučivanje?*

Sv. Pavao donosi važne čimbenike duhovnog razlučivanja u svojim poslanicama. Tako kršćanin u provom redu treba »razlučivati« između dvije stvari koje su slične, ali su i različita duha. Takvo je upravo duhovno razlučivanje volje Božje koje je moguće jedino ukoliko se nema mentalitet svijeta, nego se prepušta vodstvu Duha (usp. Rim 12, 2).

Druga stvar važna za osobno razlučivanje jest da se pazi kako se živi, jer postoji velika povezanost između života i misli. Kada misao ne upravlja životom, tada život upravlja mišlju. Tako, ako vjerska misao ne upravlja životom, život stvara misli koje su u skladu samo sa zemaljskim životom. Tko ne živi po Evanđelju, taj ne može ni razlučivati po Evanđelju. Tek onaj koji živi po Evanđelju, moći će surađivati s Duhom Svetim i otkrivati znakove Božje volje. Ova se upoznaje u duhovnoj radosti ili duhovnoj utjehi (usp. Ef 5, 15–20).

I treći čimbenik osobnog razlučivanja je u tome da duhovno razlučivati mogu samo osobe zrele u vjeri i ljubavi. Ljubav prema Bogu i bližnjemu koja razlučuje, pravi je put pronalaženja Božje volje (usp. Heb 5, 11–14).

Na temelju tih triju čimbenika iz Poslanica sv. Pavla možemo definirati osobno duhovno razlučivanje kao: »duboko pronicanje Božjeg djela u srcima ljudi, koje je dar Duha Svetoga i plod ljubavi«²⁰. To je definicija koju daje Crkva. Po njoj je osobno duhovno razlučivanje duboki čin spoznaje Božjeg djelovanja u osobi. Ono je razdvajanje duhovnih djelovanja u osobi i uočavanje njihovog izvora kako bi se otkrili znakovi Božje volje. To pretpostavlja da Bog duhovno djeluje na misli i osjeća u duši čovjeka. No ljudi često ne osjete i ne prepoznaju što se to u njima događa. Čovjek može doživljavati duhovnu utjehu kao radost u duši, ili može osjećati duhovnu suhoću kao žalost duše, i ne pita se što to znači. Eto potrebe duhovnog razlučivanja vlastitih doživljaja, koji mogu biti veoma važni za osobni duhovni život.

Po definiciji je osobno duhovno razlučivanje duhovno umijeće po kojem se želi upoznati i protumačiti što to Duh Sveti poručuje. To se jedino može uz njegovu pomoć jer je »duhovno razlučivanje« dar Duha (1 Kor 12, 10). To znači da je osobno razlučivanje milost Duha Svetoga koji uvodi u »svu istinu« (Iv 14, 17). On je upravo u opreci sa sotonskim duhom koji je »otac laži« (Iv 8, 4). Tako je za osobno

20 *Red pokore*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1975, br. 10.

razlučivanje Duh Sveti nezamjenjiv i po njegovom djelovanju ono postaje duhovno i djelotvorno.

Uz to je osobno razlučivanje po definiciji »plod ljubavi«. To znači da djelovanje Duha u nama nije u tome da nam Duh priopći što je Božja volja. Ono što Duh Sveti daje po milosti u duši, čin je nesebične ljubavi prema Bogu i bližnjem. A ljubav nas poučava kako trebamo razlučivati po plodovima. Ona pomaže sigurnije razlučivati misli i osjećaje koji potječu od Duha Svetoga te kako ih trebamo spremno slijediti.

A cilj je osobnog duhovnog razlučivanja da se otkriju znakovi Božje volje. Svako naime djelovanje Božjeg Duha pronosi neke znakove Božje volje. Ima stvari i postupaka kad je volja Božja određena, npr. Svetim pismom, crkvenim naukom, vlastitim ustanovama..., a ima pojava kada je ona neodređena i nejasna, pa je treba tražiti kroz molitvu, primjerice u izboru zvanja, u prihvaćanju neke službe, u praksi duhovnog života u konkretnoj situaciji... U tim i sličnim prilikama metoda osobnog duhovnog razlučivanja može pomoći da se sigurnije otkrije što je volja Božja.

U samom pak procesu razlučivanja i traženja volje Božje valja se držati određenih kriterija, tj. je li je to, na što sam osobno potaknut i što mi govori o Božjoj volji, u skladu sa Svetim pismom i slaže li se s naukom Crkve? Biblijska je istina da Duh Sveti nikad sebi ne protuslovi.

3.2. *Uvjeti osobnog duhovnog razlučivanja*

Za potpuno ostvarenje osobnog duhovnog razlučivanja iziskuju se određeni uvjeti. Oni su konkretni i zahtjevni te je bez njihovog ostvarenja nemoguće primijeniti samu metodu razlučivanja. Mogu se svrstati na sljedeći način:

a. Nutarnja sloboda

Nutarnja sloboda je sloboda duha²¹ koji nije zarobljen prolaznim dobrom. Vremenita dobra imaju svoju vrijednost i nužnost za ljudski život, ali im duhovno slobodna osoba nikad ne daje prednost pred apsolutnim dobrima. Takva osoba je kadra odreći se prolaznog dobra, ako treba, da bi sačuvala trajno i vječno dobro. Svaka nutarnja prisila u normalnoj osobi, bio to vanjski ili nutarnji uzrok, blokira proces spoznaje i traženja Božje volje. Zato treba »da čovjek samoga sebe pobijedi i svoj život uredi ne dajući se voditi ni od kakva nagnuća koje bi bilo neuredno«²². Ona dubinska želja za onim što je »više« potiče čovjeka te on poduzima taj smioni korak s »velikodušnošću i darežljivošću« prema svome Bogu, predajući mu svoju slobodu i stavlajući mu se na raspolaganje²³. Čitava osoba se treba dati na ra-

21 Sv. Ignacije Lojolski »nutarnju slobodu« naziva »indiferencijom«. (*Duhovne vježbe*, nav. dje., br. 23). Ona je ugrađena u samu strukturu duhovnih vježbi i skroz naskroz ih prožima od početka do kraja. Ona je uvjet da se neprestano i djelotvorno pronalazi Boga u svim stvarima.

22 LOJOLSKI, Ignacije, *Duhovne vježbe*, nav. dj., br. 21.

23 Isto, br. 23, 5.

zlučivanje duhovnih pokreta i osjećaja kako bi »iznutra kušala i proživljavala stvari«²⁴.

b. Pristajanje uz Božju riječ

Bog se priopćuje riječju koja pobuđuje nutarnje doživljaje u čovjeku. No čovjek treba surađivati s Božjom riječi. To znači da u prvom redu treba tražiti ono što želi i osobno se za to založiti. Ne radi se samo o tome da se tekst Biblije primjeni na sebe, nego se još više radi o tome da je riječ Božja objektivni kriterij istinitosti duhovnih pokreta i doživljaja, dok je subjektivni čimbenik prosuđivanja usvojena riječ Božja po djelovanju Duha Svetoga.

c. Spremnost na promjene

Duhovno razlučivanje iziskuje raspoloživost pred Bogom i spremnost na promjene u osobnom, socijalnom i zajedničkom životu. Samo je Bog apsolutan, a sve su druge stvari relativne i pred njima čovjek treba biti slobodan. Kršćanin ne smije biti zarobljen ni stvarima, ni okolinom, ni samim sobom. Za njega treba biti na prvom mjestu Božja volja, a sve drugo samo ukoliko pokazuje znakove Božje volje. A to znači da se valja odreći osobnih prednosti i dati se voditi od Duha Svetoga, izvora stalne novosti. Ukoliko bi se osoba zatvorila u sebe i odrekla promjena, to bi značilo da je zarobljena samom sobom i svojim planovima, te da zatvara put Duhu koji jedini vodi bliže Bogu i ljudima.

Spremnost na promjene može se pokazivati na dva različita načina: u pozitivnom smislu, ako se osoba stavlja pred osobni problem s istinskom nakanom te pred očima ima »slavu Božju i spasenje duše«, što je svrha ljudskog života, i u negativnom smislu, ako osoba sama pronade rješenje problema, imajući pred očima samo svoje interese, a onda nastoji to staviti pod Božju volju.²⁵

c. Doživljaji duhovne utjehe i duhovne suhoće

Dok je sv. Ignacije Lojolski ležao na bolesničkom krevetu, čitajući jedno vrijeme viteške romane pa onda živote svetaca, doživljavao je u sebi dvostruke »radosti«, koje su imale dvostruki učinak u njegovoj nutrini. Dok je čitao viteške romane, izjednačavao se s pojedinim likovima iz romana, sanjario je o ženskom društvu u kojem je želio postati slavan. I bio je uvijek »radostan« u tim dugim sanjarenjima, u kojima bi satima ostajao. No kad je počeo čitati svetačke živote, prožimala ga je opet jedna »radost«. Počeo se izjednačavati s pojedinim svecima, bio je spreman činiti što su oni činili, sve to u nekoj radosti i ushиту. Zatim je počeo raz-

24 Među autorima koji su raspravljali o »razlučivanju duhova«, Ignacije Lojolski ima značajno mjesto. Svoje mistično iskustvo Ignacije je pretočio u Duhovne vježbe, koje su cjelovito vođene duhovnim razlučivanjem (Usp. *Duhovne vježbe*, nav. dj., br. 169–198). U njima su dvije serije »Pravila da se na neki način osjete i prepoznaju različiti pokreti koji se izazivaju u duši, dobri da ih prigrlimo, zli da ih odbacimo« (Usp. *Duhovne vježbe*, nav. dj., 313–336).

25 LOJOLSKI, Ignacije, *Duhovne vježbe*, nav. dj., br. 169.

mišljati o onom što je čitao, misleći na romane i živote svetaca; počeo je uočavati dvije različite »radosti«: jedna »radost uzbuđljiva«, koja bi ga ostavljala u suhoći i nezadovoljstvu i druga »mirna radost«, koja bi ga činila zadovoljnim i mirnim. Zaučuden tom razlikom, po posebnom daru Božjem je spoznao da je jedno od đavla, a drugo od Boga.²⁶

Te svoje mistične spoznaje o dvostrukoju radosti i njihovim izvorima Ignacije je ovako opisao: »Utjehom nazivam kad se u duši pojavi neki unutarnji pokret, uslijed kojega ona usplamti ljubavljju prema Stvoritelju... Isto tako, kad lije suze, koje potiču na ljubav prema Bogu i našem Gospodinu, dolazile one ili od bola zbog grijeha, ili zbog muke Krista, našega Gospodina, ili zbog čega mu drago što izravno smjera u njegovu službu i proslavu. Napokon, nazivam utjehom svako množenje ufanja, vjere i ljubavi i svako unutarnje veselje koje poziva i privlači k nebeskim stvarima i na rad oko spasenja vlastite duše, dajući joj mir i pokoj u njezinu Stvoritelju i Bogu.«²⁷ Tu se u prvom redu radi o »plodovima Duha Svetog« (Gal 5, 22). Zatim se u tom mističnom doživljaju uočava temeljni stav kršćanskog života, tj. stav vjere, ufanja i ljubavi, koji pokazuje duhovnu utjehu kao mirnu i trajnu radost.

»Duhovnom suhoćom nazivam sve ono što je zamračenost duše, uzburkanost u njoj, pobude na niske i zemaljske stvari, nemir uslijed različitih uzrujavanja i napasti, što nas potiče na nepouzdanje, bez nade, bez ljubavi, gdje se sva duša osjeća lijenom, mlakom, žalosnom i kao rastavljenom od Stvoritelja i svoga Gospodina.«²⁸ Tu se radi o »djelima tijela« (Gal 5, 19). Zatim se pokazuje, kako sotonско djelovanje, ako i počne s »uzbuđljivom radošću«, vodi i završava u žalosti i praznini. Božje djelovanje, ako i počne u nekoj teškoći, uvijek vodi prema nadi i završava u dobru, što je znak dobrog duha.

Tako je sv. Ignacije, uočavajući na mističan način dvije radosti u svoj nutrini, razlučujući njihove izvore, došao do važnog pravila razlučivanja duhova, tj. da u duhovnom razlučivanju treba gledati na usmjerenost duhovnog pokreta i njegov svršetak. Tako se sigurnije otkriva izvor duhovnog utjecaja.

3.3. *Praksa osobnog duhovnog razlučivanja*

Uz prvi način duhovnog razlučivanja koji je prema sv. Ignaciju Lojolskom posebni dar Božji, u redovitoj se praksi traženja Božje volje primjenjuju dva načina osobnog razlučivanja. Dok se prvi način sastoji u razlučivanju nutarnjih pokreta, drugi način se obavlja uz uočavanje koristi i štete u svjetlu vjere.²⁹

26 Usp. *Autobiografija Ignacija Lojolskog*, Zagreb: Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Biblioteka Ignatiana, Knjiga 6, (S izvornika preveo Josip Kukuljan, DI), 1991, br. 8–11.

27 Isto, br. 316.

28 Isto, br. 317.

29 Usp. isto, br. 175–177.

3.3.1. Prvi način osobnog duhovnog razlučivanja

Ovaj način se sastoji u razlučivanju nutarnjih pokreta i duhovnih doživljaja, potaknutih nutarnjim ili vanjskim uzrokom. Razlučivanje se vrši kroz mislenu molitvu. Sama pak praksa razlučivanja ime važne sastavnice koje se mogu prilagoditi konkretnoj situaciji. Evo tih sastavnica:

- a. Nužno je izabrati neki konkretni predmet u kojemu će se tražiti znakove Božje volje. Izabrani predmet treba biti moralno dobar ili barem moralno neodređen, ne smije biti već određen ili zabranjen nekim zakonom, treba biti u djelokrugu vlasti osobe koja razlučuje. Takav je primjerice izbor zvanja, prihvaćanje ili odbijanje neke službe, odricanje pušenja...
- b. Određeno vrijeme mislene molitve, na temelju izabranog predmeta ili teksta Svetog pisma. Dobro je na početku molitve Bogu prikazati predmet razlučivanja i molitvi za milost upoznavanja volje Božje, s obzirom na predmet. Vrijeme određene molitve se može skratiti ili produljiti prema potrebi.

Kroz određeno vrijeme molitve mogu se uistinu doživjeti razni nutarnji pokreti i poticaji te razne duhovne utjehe i duhovne suhoće. Uz razlučivanje podrijetla djelovanja može se jasnije upoznati na što nas Božji Duh potiče i što je za nas više Božja volja. Tako se može spokojnije donijeti svoju odluku i učiniti svoj izbor.

- c. Vlastiti izbor, kao rezultat razlučivanja, treba Bogu prikazati, i moliti ga za potvrdu i blagoslov dotičnog izbora. Ponovo se može razlučiti djelovanje Duha Svetoga od drugih djelovanja. Kako u duhovnim razlučivanjima nema nepogrešivosti, može doći do nekih nepravilnosti, pa se može ponoviti ovaj proces osobnog razlučivanja.

3.3.2. Drugi način

U ovom načinu razlučivanja nema nekih nutarnjih pokreta, već u duši vlada mir te se osoba služi svojim naravnim silama. S obzirom na predmet razlučivanja treba se ispitati najprije koje su koristi, a onda koje su štete. Uspoređivanjem tih dviju prosudbi može se doći do veće jasnoće s obzirom na željeni predmet.

Ovaj način ima sljedeće sastavnice:

- a. Izabrati predmet o kojem bi trebalo razlučivati te doći do veće jasnoće s obzirom na volju Božju.
- b. Odrediti vrijeme molitve imajući pred očima cilj razlučivanja, tj. slijediti ono što je više na proslavu Boga i spasenje duše. To je osnovni kriterij svakog razlučivanja.
- c. Moliti Gospodina da usmjeri naše misli i osjeća je prema svojoj volji.
- d. U vrijeme određeno za molitvu lagano se ispitati o svakoj točki izabranog predmeta, ispitujući koristi i štete o predmetu razlučivanja. Cilj razlučivanja se ne smije nikad izgubiti iz vida, tj. slava Božja i spas duše. Uspoređivanjem pak tih dvaju vrednovanja dolazi se do veće jasnoće s obzirom na vo-

lju Božju u željenom predmetu. Tako se može mirnije donijeti konačna odluka s obzirom na predmet.

- e. Učinivši konačnu odluku u molitvi, prikazati je Bogu i moliti ga da ju potvrdi, ako je to na njegovu veću slavu. Božja potvrda se može donekle otkriti razlučivanjem nutarnjih pokreta i doživljaja za vrijeme zahvalne molitve. Tako se ispitivanjem pozitivnosti i negativnosti o dotičnom predmetu te njihovim uspoređivanjem uistinu može doći do spoznaje određenih znakova Božje volje. Time se pokazuje duhovna vrijednost ovog načina traženja Božje volje.

4. Zajedničko duhovno razlučivanje

Duhovno razlučivanje je zajedničko kada se ostvaruje u nekoj skupini ili zajednici koja je povezana posebnom vezom. U njega se uključuje i osobno duhovno razlučivanje kao sastavni dio njegove metode. Pitamo se: Kakvo je značenje zajedničkog duhovnog razlučivanja i kakva mu je primjena?

4.1. U čemu je zajedničko duhovno razlučivanje?

U Poslanicama sv. Pavla susrećemo neke čimbenike duhovnog razlučivanja u zajednici. Tako Duh Sveti djeluje u dušama, usprkos raznim zabludama koje su prisutne. S Duhom Svetim, koji je isti u svim članovima zajednice, treba surađivati. Zajednički se traži što Duh Sveti poručuje preko članova zajednice. Zajednički se traži volja Božja. Zato je potrebno biti otvoren pred drugima i biti spreman sebe izreći pred drugima (usp. 1 Kor 2–4).

Zatim Duh Sveti djeluje svojim darovima u članovima zajednice na opće dobro i za njegov razvoj. Zajedničko dobro pak ovisi o svim članovima zajednice (usp. 1 Kor 12, 7).

Sv. Pavao još ističe da se zajedničko dobro unapređuje po ljubavi. I upravo je moguće po djelima ljubavi upoznati i Božju volju (1 Kor 13, 4).

Na taj način zajedničko duhovno razlučivanje možemo opisati kao »zajedničko traženje Božje volje pomoću zajedničkog razmišljanja o znakovima, koji mogu pokazivati kamo vodi Kristov Duh«³⁰. Tako je zajedničko razlučivanje duboka spoznaja onoga što Duh Sveti čini u zajednici. On je prisutan i djeluje u svakom članu zajednice po ljubavi. Svaki član zajednice treba s njime surađivati i tako pod njegovim vodstvom otkrivati znakove Božje volje.

4.2. Zajednica

Da bi se moglo zajednički razlučivati, potrebna je zajednica koja je povezana posebnim vezama zajedništva. Takve su u prvom redu redovničke zajednice i njihova savjetna vijeća te razna službena vijeća i duhovne organizacije u Crkvi.

30 Dekreti 32. generalne kongregacije Družbe Isusove, Zagreb: Provincijalat Hrvatske pokrajine Družbe Isusove, 1976, Dekret 11, br. 21., str. 68.

Drugi vatikanski sabor uzima apostolsku zajednicu, kako je opisana u Djelima apostolskim, kao uzorak crkvene zajednice. Ta apostolska zajednica ima četiri karakteristike: a. Jedinstvo u učenju i prihvaćanju Božje riječi. To je bitna veza za članove jedne zajednice. Iz toga se rađa jedinstvo mentaliteta. b. Zajedništvo u kojem se sudjeluje duhovnim i materijalnim dobrima. To je komuniciranje dobara iz kojega se rađa jedno jedinstvo srdaca. c. Zajedništvo u molitvi. Ova je karakteristika nezamjenjivi dio svakog duhovnog razlučivanja. Što je netko više usmjeren prema Bogu, to će više biti povezan s ljudima. d. Sudjelovanje kod iste euharistijske žrtve i primanje istog Tijela Kristova u pričesti, što učvršćuje zajedništvo.

To zajedničko traženje volje Božje u skupini trebaju pratiti sljedeće evanđeoske vrednote: a. Svaki član zajednice koja razlučuje, trebao bi biti tražitelj i poklonik istine. b. Duhovna sloboda ili nenavezanost na vlastite sudove i mišljenja je uvjet traženja Božje volje. c. Odgovornost pred Bogom i zajednicom, što mogu činiti samo zrele osobe. d. Iskrena ljubav i povjerenje jednih prema drugima, unatoč razlikama u mišljenju, prava je klima za duhovno rasuđivanje.

Na tim biblijskim temeljima zajedništva svaka skupina koja želi zajednički razlučivati, zasniva svoje zajedništvo i formira zajednicu. Takvu zajednicu mogu tvoriti samo duhovno i psihički zrele osobe, koje su kadre komunicirati i sudjelovati s drugim članovima zajednice.

4.3. Uvjeti zajedničkog duhovnog razlučivanja

Uvjeti zajedničkog razlučivanja omogućuju njegovu ispravnu primjenu. Oni mogu biti duhovni i duhovno–psihološki.

4.3.1. Duhovni uvjeti

- a. Duhovna sloboda, koja znači jednu nenavezanost. Ona se postiže uz pomoć Duha Svetoga i njegovih darova. Svi članovi zajednice trebaju se staviti u stanje duhovne slobode s obzirom na rješenje problema o kojemu je riječ. Jedino se u slobodi može tražiti volja Božja.
- b. Vjera, koja je čin povjerenja u Boga i u njegovo upravljanje svime. Bog izriče svoju volju preko svoje Riječi, preko Crkve, preko znakova vremena. Zajednica koja razlučuje treba biti otvorena vjeri cijele Crkve. Razlučivanje u zajednici je moguće jedino u svjetlu vjere, ne samo osobne nego i zajedničke.
- c. Duh Sveti, koji upućuje »u svu istinu« (Iv 16, 13). Po djelovanju Duha razlučivanje postaje duhovno i nadnaravno. Zato je sva djelotvornost zajedničkog razlučivanja u suradnji s Duhom. Ta suradnja pak iziskuje s jedne strane čistoću srca i nakane, a s druge strane puno povjerenje u pomoć Duha.
- d. Molitva, koja je uzdignuće misli k Bogu i dijalog s njime, istinsko je ozračje razlučivanja. U prvom redu ono se obavlja kroz određeno vrijeme molitve. Svaki član zajednice najprije sprovodi osobno razlučivanje u osobnoj mo-

litvi. Potom, u određeno vrijeme, ono što je tko spoznao u osobnom dijalogu s Bogom, iznesi pred zajednicu bez ikakve isključivosti.

4.3.2. *Duhovno–psihološki uvjeti*

- a. Primjena dinamike grupe na zajedničko razlučivanje. To pomaže da se čini ono što olakšava razlučivanje i da se ne čini ono što priječi vjerodostojnost metode.
- b. Temeljna je nakana razlučivanja traženje volje Božje. Zato se članovi zajednice koja razlučuje stavljaju u poziciju Božjeg plana spasenja, koje se treba uvijek ostvarivati. Tome se protivi svako pridobivanje za svoje mišljenje i vlastite stavove.
- c. Da bi se moglo s drugima tražiti Božju volju, valja se oslobađati od zapreka kao što su: zatvorenost u sebe i nekomunikativnost, nesuosjećanje s drugima, zavist i ljubomora.
- d. Valja biti spreman čuti i kritiku na svoj račun, čime se postaje slobodniji od raznih osobnih predrasuda i uvjetovanosti. U zajedničkom razlučivanju treba odbaciti svako zatvaranje u svoju istinu. Istraživanja, primjerice sociološka, psihološka, politička, mogu biti od koristi s obzirom na neka pitanja, no u razlučivanju je perspektiva evanđeoska, ona se ne mjeri ljudskim mjerilima. e. Potrebno je biti otvoren drugim mišljenjima i vidicima. U zajedničkom razlučivanju veoma je važan stav poštivanja i slušanja drugih. To čini ljubav, koja nadvisuje ideologije što dijele. I zajednica, koja zajednički razlučuje, treba se doživljavati dijelom šire crkvene zajednice.

4.3.3 *Praksa duhovnog zajedničkog razlučivanja*

Zajedničko razlučivanje je jedan proces koji ima svoj način postupanja. On ima određene sastavnice i određena vremenska razdoblja, koji se ne smiju zanemariti. A konkretna praksa određuje i primjenu bitnih sastavnica samog razlučivanja. Evo tih bitnih čimbenika procesa razlučivanja:

- a. Jedna osoba koja će voditi zajedničko duhovno razlučivanje. Ona treba biti upućena u metodu razlučivanja i sa zajednicom koja razlučuje treba odrediti predmet razlučivanja. Ovaj pak treba biti dopušten i višeznačan.
- b. Osoba koja vodi razlučivanje dat će iscrpne informacije o određenom predmetu. Ujedno će izvijestiti o snazi konačnog rezultata razlučivanja: je li ono savjetodavno ili ima snagu odluke, sprovodi li se uz odobrenje predstavnika vlasti, itd.
- c. Osobna molitva u predviđeno vrijeme, u kojoj svaki član zajednice koja razlučuje čini osobno razlučivanje o izabranom predmetu. To znači ovo: ili uz pomoć razlučivanja duhovnih poticaja i duhovnih doživljaja, ili uz ispitivanje koristi o predmetu — pa onda štete o istom predmetu te njihovim uspoređivanjem, kuša se otkriti znakove Božje volje. Svaki član treba donijeti vlastiti sud pred Bogom, s pismenim obrazloženjem.

- d. Iznošenje pred zajednicom osobnoga obrazloženog suda, bez ikakve diskusije. Voditelj koji pismeno sve prati, ukratko iznese rezultat i usmjeri daljnji postupak.
- e. Konačno iznošenje odluke pred zajednicom. Ideal je da se dođe do jedinstva. Ako pak nema jedinstva, prihvati se većina kao zajedničko mišljenje.
- f. Bogu prikazati svoju odluku i u molitvi tražiti njegovu potvrdu. Prva potvrda bi se mogla osjetiti po reakciji nakon učinjene odluke, tj. po doživljaju duhovne utjehe ili suše. Zatim može doći potvrda od odgovorne vlasti zajednice ukoliko je prema predmetu to nužno. Ako se pokaže da nije bio put Božji kojim smo išli, moramo biti spremni opetovati razlučivanje.

4.3.4. *Primjena zajedničkog razlučivanja*

Njegova metoda se u prvom redu može s velikom korišću primijeniti na zajednice redovničkog i posvećenog života. Zatim, može biti od velike duhovne koristi apostolskim i pastoralnim zajednicama u Crkvi.

4.3.4.1. *Zajednice posvećenog života*

Zajednice posvećenog života su redovničke zajednice i zajednice svjetovnih instituta. One su karizmatične i organizirane prema vlastitoj karizmi. Kao takve imaju svoje mjesto i svoje polje rada u Crkvi. Metoda zajedničkog razlučivanja se može primijeniti u vijećima redovničkih zajednica, u mjesnim zajednicama, na provincijskim sastancima, u kapitulima... Ova metoda traženja Božje volje se primjenjuje kad se radi o značajnim i zajedničkim problemima. Isto tako rezultat nekog zajedničkog razlučivanja može biti u službi uprave dotične zajednice... Drugi vatikanski sabor napose potiče redovničke zajednice da uz pomoć zajedničkog razlučivanja traže Božju volju u obnovi redovničkog života.³¹

4.3.4.2. *Pastoralne i apostolske zajednice*

Pastoralno razlučivanje ima za predmet neku pastoralnu aktivnost. Kao takvo, pretpostavlja poučljivost Duhu Svetom. Njegov je cilj traženje onoga što se treba činiti — kojim sredstvima, s kakvim ciljevima, u kojem razdoblju i na kojim mjestima — u svrhu izgradnje Mističnog Krista. Ovaj tip zajedničkog razlučivanja može se primijeniti, uz potrebne prilagodbe, na razna pastoralna vijeća.

Apostolsko pak razlučivanje ima predmet u apostolatu. Pretpostavlja punu podložnost i suradnju s Duhom Svetim. Odgovara na pitanja koja se odnose na organizacije poslanja, tj. koga poslati, kamo poslati? S apostolskim razlučivanjem se može odgovoriti na konkretne potrebe apostolata, tj. odrediti područje apostolata, imajući u vidu talente i ciljeve dotične osobe, njezine darove i duhovnost. Uz

31 Usp. *Obnova redovničkog života* »Perfectae caritatis«, brr. 2; 4; 15; 23, u: Dokumenti Drugog vatikanskog koncila, Zagreb: KS, 1993.

potrebnu prilagodbu, ovaj tip zajedničkog razlučivanja može se primijeniti na različita misijska i apostolska vijeća.

Tako se može kazati da je zajedničko razlučivanje veoma korisno, kako u vjerskom i duhovnom životu tako i u pastoralnom i apostolskom djelovanju u Crkvi. Konkretna praksa može zahtijevati neke preinake zajedničkog načina razlučivanja, no glavno je da se sačuva biblijsko nadahnuće i suradnja s Duhom Svetim u traženju Božje volje po stilu evanđelja.³²

5. *Suvremena primjena duhovnog razlučivanja*

Duhovno razlučivanje, kao dio biblijske duhovnosti, u svojoj primjeni nadilazi vrijeme i prostor. Tako duhovno razlučivanje nalazi suvremenu primjenu u kršćanskom duhovnom životu i u znakovima vremena.

5.1. *Kršćanski duhovni život*

Kao što se fizički život rađa, raste i razvija prema zakonima prirode, slično se ravna kršćanski duhovni život prema zakonima vjere. S njime raste kršćanska vjera u osobi i bez njega zamire. Na početku duhovnog života stoji vjera u Isusa Krista, sakrament krštenja i djelovanje Duha Svetoga (usp. Rim 3, 6–8). A kreposti vjere, ufanja i ljubavi temeljni su Božji darovi po kojima duhovni život raste i napreduje. Darovi pak Duha Svetoga pospješuju duhovni život, dok djela kršćanske ljubavi očituju njegovu djelotvornost.

Duhovni život je dinamična stvarnost. Doživljava ga se kao misli i odluke, osjećaje i pamćenje, odnose i veze, duhovnu vjernost i duhovnu mlakost... Nužno iziskuje sudjelovanje s Duhom Svetim. Duh Sveti je pokretač i ozbiljitelj Božjeg plana u vjernoj osobi. On potiče i usmjeruje na traženje i ispunjenje Božje volje.

Takva složenost duhovnog života kršćanina i raznolikost situacija u kojima živi i radi nameće mu, kako nam iskustvo svjedoči, obvezu biranja i odlučivanja. Ono što je dobro za jednu osobu, ne mora biti za drugu. Uz to su svi kršćani pozvani u neko zvanje: obiteljsko i svjetovno, svećeničko ili Bogu posvećeno. Imajući pred očima da je cilj ljudskog života ispunjenje Božje volje i spasenje duše, kršćanin se normalno pita: što je za mene u sadašnjoj situaciji volja Božja? Upravo uz pomoć duhovnog razlučivanja, sigurnije se nalazi volja Božja.

Uz to kršćanski duhovni život nije bez izvanrednih Božjih darova, a isto tako nije ni bez teških kušnja i napasti, što uvijek traži jedan odgovor u svjetlu vjere. Osim toga se katkada duhovne teškoće isprepliću sa psihičkim teškoćama i nastranostima, pa problemi u duhovnom životu postaju još teži. Može uz to u kršćanskoj svakidašnjici zavladati neka duhovna »sljepoća« (Mk 10, 51), pa se prihvaćaju nazori i vjerske stvari bez promišljanja i osvrtanja na svoju vjeru... U tim i sličnim situacijama duhovno razlučivanje, koje sve gleda i mjeri u svjetlu razuma i vjere,

32 Usp. FAUSTI, Silvano, *Occasione o tentazione*, Milano: Ancora, 2001, 29.

postaje nezamjenjivo. Tako duhovno razlučivanje može pomoći kršćaninu da ostane kršćanin na ulici i u uredu, u obitelji i u političkoj stranci, na radnom mjestu i na praznicima. Veoma je važno da kršćani razlučuju u svjetlu svoje vjere i Crkve, osobito u časovima značajnima za svoj život i rad. Duhovno razlučivanje im može pomoći da sačuvaju svoj identitet kao ljudi i kao kršćani.

5.2. Razlučivanje znakova vremena?

Iako je izraz »znakovi vremena« evanđeoski (Mt 16, 3), crkveno učiteljstvo izravno o njemu govori tek na Drugome vatikanskom saboru. Što znači razlučivanje znakova vremena i kakva mu je primjena?

5.2.1. Znakovi vremena?

Drugi vatikanski sabor više puta ističe »znakove vremena«. Tako se na primjer Crkva trudi da »događajima, potrebama i željama, koje dijeli s ostalim ljudima našeg vremena razabere koji su u tom istinski znakovi Božje prisutnosti i Božjih nakana«³³; »Da bi Crkva mogla izvršavati tu zadaću, dužnost joj je da u svako vrijeme ispituje znakove vremena i tumači ih u svjetlu Evanđelja«;³⁴ Sabor potiče sve vjernike »da se spoznavši znakove vremena, radišno uključe u djelo ekumenizma«³⁵.

Tako bismo mogli reći da su znakovi vremena one pojave koje po svojoj naravi označuju Božju prisutnost i njegovo djelovanje, ukoliko se po njima, koji su vidljivi, objavljuje ono nevidljivo. Katkada te vidljive pojave zbog svoje učestalosti i općenitosti označuju neko doba te se po njima izražavaju potrebe i težnje ljudi.

5.2.2. Razlučivanje znakova vremena?

Teološka refleksija o »znakovima« uključuje velike teme katoličke teologije.³⁶ Ustvari, vjera u perspektivi »znakova« nije samo razumsko pristajanje na objavljenu istinu nego je više određeni stav pred »znakovima« što ih daje povijest. Tako je značajna kristološko–eshatološka dimenzija »znakova vremena«. Krist je puni »znak« spasiteljske Očeve volje i dolaska Božjeg kraljevstva. Vrijeme pak u kojem mi živimo, vrijeme je nade i obnove svih stvari u Kristu. Ono polazi od prvog navještaja Božjeg Kraljevstva, koje je »već« došlo, do njegovog punog ostvarenja u eshatonu, koje »još nije došlo«; ono čini povijest. U toj povijesti se susreću »znakovi« uskrsloga Krista. Oni naviještaju konačnu Kristovu pobjedu i pozivaju na sjedinjenje s njime.

Međutim, povijest u kojoj i mi živimo u sebi nosi negativne i pozitivne »znakove«, tj. očituje se u njoj borba između dobra i zla, borba između »dobrog« i »zlog«

33 Konstitucija Drugog vatikanskog koncila, *Gaudium et Spes*, br. 11.

34 Isto, br. 4.

35 Isto, *Unitatis Redintegratio*, br. 4.

36 Usp. VALENTINI, Donato, *Discorso teologico su »segni dei tempi«* in AA. VV., *Spirito Santo e storia*, Roma: 1997, 193–211.

duha. Crkva je upućena na »duhovno razlučivanje« znakova. A glavni je kriterij razlučivanja: kako se »znakovi« odnose prema raspetom i uskrsnom Kristu?

No proces razlučivanja znakova iziskuje dublju povezanost s Bogom. Da bi se shvatilo ono što nam Bog želi poručiti, mnogo pomaže unutarnja šutnja i uronjenost u Sveto pismo. Ustvari, riječ je o tome da se postigne mentalitet vjere, da znakovi postanu pravi susret sa spasiteljskom voljom Božjom. Tako »znakovi« mogu dovesti do kontemplacije Krista umrloga i uskrsloga.³⁷

Na taj je način vidljivo da duhovno razlučivanje ima suvremenu ulogu, kako u kršćanskom duhovnom životu tako i u razlučivanju »znakova vremena«. Uistinu je razlučivanje »znakova vremena« potrebno i nenadomjestivo sredstvo za zreliji kršćanski život. Prema Drugome vatikanskom saboru duhovno razlučivanje providnosno je sredstvo rada i apostolata, kako onima koji vode Crkvu tako i onima koji za nju rade.³⁸

Zaključak

Budući da sam nastojao pratiti »duhovno razlučivanje od njegovih biblijskih temelja pa do suvremene primjene, ukratko se želimo osvrnuti na pojedine dijelove rada i sintetički iznijeti provedenu analizu.

1. Duhovno razlučivanje ima duboki temelj u Bibliji. Njegovi tragovi se susreću u Starom zavjetu, uzevši riječ »duh« u doslovnom i prenesenom smislu (usp. 1 Sam 16, 14; Post 3; Br 5, 4). A u Novom zavjetu susrećemo praksu i teoriju kako duhovnog razlučivanja (usp. 1 Sol 5, 21–22) tako i »razlučivanja duhova« (1 Kor 12, 10; 1 Iv 4, 1), što može biti karizmatično i stečeno. Prema Svetom pismu na život vjernika mogu utjecati kako dobri tako i loši duhovi (usp. Mt 4, 1). Tako kršćanski život koji se živi u jednoj duhovnoj borbi po svojoj naravi iziskuje duhovno razlučivanje. A dobar i zao duh se razlučuju »po njihovim plodovima« (Mt 7, 16), po odnosu prema Isusu Kristu, po odnosu prema Crkvi, po nutarnjem miru i nemiru, po djelotvornoj ljubavi.

2. Princip razlučivanja je utkan kako u naravni ljudski život tako i u svrhunaravni život. Naravno razlučivanje se oslanja na »svjetlo razuma«, dok se duhovno razlučivanje prvotno oslanja i na »svjetlo vjere« i djelovanje Duha Svetoga u traženju Božje volje. A biblijska metoda »razlučivanja duhova« isključivo se primjenjuje na djelovanje »duhova«, bilo u doslovnom bilo u prenesenom smislu, dok se »duhovno razlučivanje« primjenjuje i na druge pojave. Svakako duhovno razlučivanje nije bez teškoća. One mogu biti duhovne i rješavaju se uz pomoć duhovne teologije te psihičke, koje se rješavaju uz pomoć psihologije.

37 Usp. *Dizionario di Mistica*, Città del Vaticano: Libreria editrice vaticana, 1998, 1120–1121.

38 Usp. *Presbiterorum ordinis*, nav. dj. br. 9; 17; *Lumen Gentium*, nav. dj., 13.

3. Osobno duhovno razlučivanje koje obavlja jedna osoba prosuđivanje je duhovnih pokreta i doživljava duhovnih utjeha i suhoća te uočavanje njihovih izvora, kako bi se otkrili znakovi Božje volje. Uvijek je cilj osobnog razlučivanja, kao i svakog duhovnog razlučivanja, tražiti volju Božju, kada je ona pojedincu nejasna i neodređena, primjerice u izboru zvanja. U tom procesu valja se držati kriterija što ih daje Sveto pismo i Crkva. Uz to se ne smiju previdjeti uvjeti za osobno razlučivanje, tj. duhovna sloboda, pristajanje uz riječ Božju, spremnost na promjene, doživljaji duhovnih utjeha i suhoća. Dva su pak načina samog osobnog razlučivanja, tj. po razlučivanju nutarnjih pokreta i doživljava — kako bi se upoznalo djelovanje Duha i Božje volje te po vrednovanju koristi i štete od samog predmeta. Uspoređivanjem tih dviju vrednota dolazi se do većeg upoznavanja Božje volje.

4. Zajedničko duhovno razlučivanje koje obavlja jedna zajednica duboka je spoznaja onoga što Duh Sveti čini u zajednici. Duh je prisutan u svakom članu zajednice koji s njime surađuje. Zajednica, pak, koja razlučuje povezana je posebnim vezom. Ona djeluje po evanđeoskim vrednotama kao što su: istina, sloboda, vjera, odgovornost, Duh Sveti, molitva i ljubav. Isto tako su važni duhovno–psihološki uvjeti, tj. zakonitost dinamike grupe, komunikativnost, otvorenost prema drugim osobama i drugim vidicima. U praksi zajedničko duhovno razlučivanje ima ove sastavnice: izbor osobe koja vodi razlučivanje, izbor predmeta i informacije o njemu, vrijeme osobnog razlučivanja u molitvi, iznošenje svoga suda pred zajednicu, zajednička odluka, potvrda odluke. Zajedničko duhovno razlučivanje se primjenjuje posebno u zajednicama posvećenog života, te u pastoralnim i duhovnim zajednicama Crkve.

5. Duhovno razlučivanje se primjenjuje s velikom duhovnom korišću i u današnjem vremenu. To je u prvom redu kršćanski duhovni život u kojemu je glavni pokretač Duh Sveti. Po sebi je duhovni život dinamičan i složen pa stoga iziskuje posebno suradnju s Duhom Svetim. I u duhovnom životu se rađaju razne teškoće koje mogu biti duhovne i psihološke. Tako je uz duhovnu teologiju potrebna i pomoć psihologije. A drugo područje u kojem se primjenjuje duhovno razlučivanje i u naše vrijeme, znakovi su vremena. Oni očituju Božju prisutnost i Božje djelovanje. Drugi vatikanski sabor duhovno razlučivanje naziva privilegiranim sredstvom upoznavanja Božje volje i preko znakova vremena.

*THEORY AND PRAXIS IN SPIRITUAL DISCERNMENT**Roko PRKAČIN**Summary*

Spiritual discernment, as a method of making judgements in the light of our faith, is an element of biblical spirituality. The method itself in which this is done is contained in the traditional method of »discernment of spirits,« but cannot be equated to it. This article presents the historical–biblical grounds for spiritual discernment and its spiritual–theological development. While we see traces of it in the Old Testament, we see in the New Testament the unfolding of its theory and praxis. Spiritual discernment corresponds to the perceptions of a mind which has been enlightened by faith and assisted by the action of the Holy Spirit. It is totally spiritual as it unfolds under the guidance of the Holy Spirit and forms judgements in the light of religious values. Spiritual discernment is a true art, the product of an active spiritual life and authentic prayer life guided by the Holy Spirit.

This is brought about primarily through personal prayer. While the goal of all spiritual discernment is to seek the will of God when it is unclear and undefined, as for instance in the seeking of a vocation. Its objective criteria are the Holy Scriptures and the teachings of the Church, while the subjective conditions are as follows: spiritual freedom, adherence to the Word of God, preparedness for change, and the experience of spiritual consolation and desolation. However, the process of spiritual discernment evolves in an aura of evangelic truth, as for example: truth, faith, responsibility and love. Truly, spiritual discernment, according to the Second Vatican Council, is a privileged means of seeking the will of God in our time.

